

**Pr. prof. dr. Ionel Ene,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

ULTIMELE MOMENTE ALE DOMNITORULUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU, REDATE DE MIHAIL KOGĂLNICEANU

***Abstract:** The Anniversary year of Saints Brâncoveni is an invitation to knowled-ge the history of the nation, honoring heroes and the appropriation of the spiritual value. The family of Prince Constantin Brâncoveanu reveals a great spiritual treasure and confirm the authenticity of martirical vocation of Christianity. This can be seen in foreword of the books printed at Buzau, during the reign of Martyr Prince Constantin Brâncoveanu, in which, he was compared with Saint Constantine the Great and he was glorified for his proven generosity in supporting the culture, but also in the care for the needs of Christians from far and wide.*

***Keywords:** prince Constantin Brâncoveanu, spiritual value, martirical vocation, culture value, christianity.*

„Anul omagial al Sfinților Martiri Brâncoveni” este cea mai frumoasă invitație făcută de Biserica Ortodoxă Română, prin glasul Sfântului Sinod, întregii simțiri românești și nu numai, de a preaslăvi familia creștină a Domnitorului Sfânt Constantin Brâncoveanu. Se adresează, mai întâi, creștinilor spre a descoperi chipul unui creștin cultivat, ocupând prima poziție în stat, care a știut să pună mai presus de toate iubirea de neam și de Dumnezeu, pecetluite cu propria-i jertfă. Se adresează elevilor și studenților, fiindcă a pus bazele unor forme de învățământ general și superior, arătând, peste veacuri, că un neam fără cultură și disciplină e sortit pierii. Se adresează profesorilor și oamenilor de cultură, invitându-i să tragă brazdă adâncă în ogorul cunoașterii, fiindcă este invitația făcută de Creator omului încă din zorii existenței sale, ca formă de urcuș spre asemănarea cu Dumnezeu, nuanțată de

Mântuitorul Hristos, prin cuvintele: „*Aceasta este viața de veci, să Te cunoască pe Tine, Singurul și Adevăratul Dumnezeu*“. Și aceasta cu atât mai mult cu cât în persoana domnitorului martir Constantin Brâncoveanu, s-au îngemănat fericit cunoașterea și credința, știința și religia, iar ele au rodit minunat în artă. A dovedit un lucru deosebit, demn de luat în seamă peste veacuri: când nu este un echilibru între cunoaștere și trăire, între știință și religie apar sincope. Ce a însemnat secolul XX, în care s-a dorit să se proclame supremația și autoritatea dictatorială a științei? Milioane de victime. De aceea lecția Brâncovenilor confirmă un fapt surprins de un laureat al Premiului Nobel: „*Știința fără religie e schioapă, religia fără știință e oarbă!*“.

Manifestările închinare Sfinților Martiri Brâncoveni au fost și vor fi, pe parcursul întregului an curgător – 2014, dintre cele mai diverse și vor fi tot atâtea lumini aprinse pe altarul conștiinței neamului românesc. Și manifestarea noastră de la Galați se înscrie în aceleași coordonate, iar fiecare dintre cei prezenți vor surprinde una sau alta dintre nuanțele viețuirii, dăruirii, împlinirii și jertfelniciei aceste familii domnitoare, cu cei șase martiri deodată.

Rândurile noastre vor încerca să surprindă chipul domnitorului martir în ultimele clipe ale existenței sale pământești, așa cum a fost creionat de cronicarii timpului și, mai apoi, sintetizat de Mihail Kogălniceanu, la jumătatea secolului al XIX-lea¹. Când vorbim despre Mihail Kogălniceanu² suntem ispitiți să ne ducem cu gândul la rolul pe care

---

1. Major M. Kogălniceanu, *Fragments tires des Chroniques Moldave set Valaques pour servir a l'histoire de Pierre-le-Grand, Charles XII, Stanislas Leszeznski, Demetre Cantemir et Constantin Brancovan*, Iași, 1845.

2. S-a născut la 6 septembrie 1817 la Iași, din Ilie vornicul și Catinca, fiica medelnicerului Stavilă. Primele cunoștințe le capătă în casa părintească, apoi este dat la un pension francez, pentru ca atunci când domnitorul Mihail Sturza și-a trimis copiii la studii la Paris, Mihail Kogălniceanu i-a însoțit, împlinind astfel dorința mamei sale. Dar nu după mult timp au fost cu toții strămutați la Berlin și pentru faptul că țarul rus nu vedea cu ochi buni școlirea tinerilor moldoveni la Paris. Dorințele de unitate ale germanilor l-au însuflețit, Univeristatea din Berlin fiind numită de el „*a doua mamă*“. Din întâlnirea cu naturalistul Humboldt, care dorea să știe câte ceva despre limba română, s-a născut prima sa lucrare: *Limba și literatura românească de un Moldovean*, 1837, precum și *Schiță asupra istoriei, moravurilor și a limbei țiganilor*. Dar ceea ce avea să fie mult mai important a apărut sub titlul *Istoria Valachiei, a Moldovei*

l-a jucat în timpul primului domnitor român, după Unirea Principatelor din anul 1859, Alexandru Ioan Cuza. Poate mai puțin cunoaștem activitatea lui juridică și cea de istoric al neamului. În anul 1901, în Biblioteca Populară „Minerva“, apărea al IX-lea număr, închinat lui „*Mihail Kogălniceanu scriitor și bărbat de stat*“³. Subliniind activitatea publicistică, desfășurată în gazeta *Dacia literară*, în care s-a încercat valorificarea tezaurului faptelor eroice ale românilor și nu imitații nereușite prin traducerea unor cărți slabe, marele om de stat face și următoarea mărturisire: „*Noi vom prigoni cât vom putea această manie omorâtoare a gustului original, însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi. Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi și la noi subiecte de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte națiuni*“⁴. Într-adevăr, nu poate fi suspectat de imitație Mihail Kogălniceanu în nici o privință, cu atât mai mult cu cât el nu a urât și nu a disprețuit pe asupritorii de peste veacuri ai neamului său, ci dimpotrivă. În acest sens, mărturisea: „*Departa de a fi părtinitorul unui simțământ de ură către celelalte părți ale neamului meu, eu privesc ca patria mea toată*

și a Valachilor transdanubieni, care era de fapt primul volum din planificata istorie a neamului său. Aceste prime scrieri din Berlin îl recomandau ca un om învățat și, la întoarcerea în țară, este oprit aghiotant al domnitorului. A publicat în *Alăuta românească* a lui Gheorghe Asachi, dar, în cele din urmă, cu ajutorul lui Eliade-Rădulescu, scoate *Dacia literară*, în 1840. În 1843 deschizându-se Academia Mihăileană la Iași, el este numit profesor de *istorie națională*. Dar înflăcărarea sa, în a trezi și stimula conștiința unității de neam a românilor, nu a fost pe placul potentatilor timpului și încet, încet i s-au închis multe porțițe. Așa a trecut la publicarea cronicilor sau cronicarilor români. În introducerea la *Archiva românească*, din 1840, el mărturisea: „*Ne-am propus să publicăm o culegere a tuturor cronicarilor Valachiei și Moldovei. Această întreprindere însă este așa de mare și cere așa de însemnate jertfe în timp și bani și mijloacele noastre sunt așa de mici, încât noi înșine nu putem hotărâ epoca publicării ei*“. Și până la editarea completă a cronicilor a început cu extrase, apărute sub titlul: *fragmente trase din cronicile moldovenești și muntenesti*, cf. Biblioteca Populară „Minerva“, nr. IX, închinat lui „*Mihail Kogălniceanu scriitor și bărbat de stat*“, Ed. Institutului de Arte grafice și Ed. „Minerva“, Societate anonimă, București, 1901, p. 29.

3. Editura Institutului de Arte grafice și Editura „Minerva“, Societate anonimă, București, 1901.

4. *Ibidem*, p. 18.

*acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istoria națională istoria Moldovei întregi înainte de sfârșirea ei, a Valachiei și a părților din Transilvania*⁵.

Ori publicarea unor fragmente din cronicari, în anul 1845, a fost o primă invitație, făcută nu atât românilor, cât mai ales străinilor, să conștientizeze că neamul nostru are și el o istorie, că are figuri reprezentative, că a fost capabil să treacă peste momente de răscruce și merită să existe sub soare. Abia publicarea corpusului întreg de cronici și letopisețe, în anul 1852, țintea conștiința tuturor românilor, că sunt un neam, că au o istorie, că au puncte de reper, că pot să se mândrească cu trecutul lor și să-și construiască propriul viitor.

În acest context putem așeza și răscolitoarea mărturie a cronicarilor, reluată și prelucrată de Kogălniceanu, despre ultimele momente ale domnitorului martir Constantin Brâncoveanu. Fragmentul, referitor la Brâncoveanu este mult mai mare. Rând pe rând, sunt evidențiate faptele domnitorului din preajma confruntării ruso-turce, încheiată cu înfrângerea de la Stănilești pe Prut (1711); este surprinsă trădarea lui Toma Cantacuzino și răsplata de care s-a bucurat din partea lui Petru cel Mare; este zugrăvită distrugerea Brăilei, pustiirea Galațiului, rolul lui Toma Cantacuzino în acest episod, dar și abilitatea lui Brâncoveanu, care a schimbat cu rapiditate destinația proviziilor, oferindu-le turcilor și a returnat banii țarului. Sunt surprinse, în același timp, unele intrigi ale lui Cantemir, care șovăia între a fi în tabăra turcilor ori a rușilor, dar nu sunt trecute cu vederea nici celelalte schimbări de situație, din coaliția creștină (a se vedea atitudinea suedezilor). Și raporturile domnului creștin, Brâncoveanu Constantin cu țarul Petru cel Mare sunt radiografiate, dar nu sunt trecute cu vederea nici cele cu Sublima Poartă.

După toate acestea este redată starea Domnitorului, despre care ne spune că, pe de o parte, el a înțeles că soarta sa a fost pecetluită încă din anul 1711, după trădarea lui Toma Cantacuzino, care a fost interpretată de turci ca fiind instrumentată de el, la care s-a adăugat constanta intrigă a celorlalte *rude ale sale*, din familia Cantacuzino. Pe

5. Biblioteca Populară „Minerva”, nr. IX, închinat lui „Mihail Kogălniceanu scriitor și bărbat de stat”, p. 25-26.

de altă parte, fiind informat de atitudinea muftiului, care, într-un *fetwa secret*, îl declara trădător și vrednic de moarte, domnitorul știa că nu are nici o scăpare. Toate eforturile sale, de a scăpa încă odată, după ce o făcuse de atâtea ori, au fost zadarnice. „*Marele vizir a decis depunerea sa, cerută de asemenea de partida Cantacuzinilor. Domnitorul, nemulțumit de dezertarea lui Toma, nu putea să-și stăpânească mânia, pe care o simțea și familia sa; Cantacuzinii nu așteptau decât un pretext prin care să rezolve căderea lor prin căderea lui Brâncoveanu. Ei au strâns din toate părțile acuzații împotriva Voievodului și le-au trimis la Constantinopol*”⁶. Poate actul cel mai grav, care s-a petrecut și a atârnat greu în judecata și hotărârea sorții lui Brâncoveanu a fost gestul stolnicului Constantin Cantacuzino. El, care jucase un rol principal în cea mai mare parte a domniei nepotului său, el care avea acces la toată corespondența domnitorului, bucurându-se de întreaga sa încredere, a fost orbit de trufie și dorința de a-și promova un alt nepot și a trimis la Poartă corpusul de scrisori pe care Brâncoveanu le schimbase, în mare taină, cu principii creștini. Acestora au fost adăugate altele falsificate. Mihai și Constantin Cantacuzino au trimis la Brașov un om de încredere, încă de la sfârșitul anului 1713, cu misiunea de a face rost de copii după sigiliile marilor boieri în funcție. Cu acestea au fost pecetluite plângerile înaintate Porții, ca fiind din partea respectivilor boieri, în care domnitorul muntean era denunțat că întreține în secret relații cu principii creștini. Mai mult, toate aceste scrisori au fost însoțite de o petiție, semnată de o parte dintre boierii autohtoni, nemulțumiți de domnitor, de asemenea în majoritate cu semnături falsificate. Omul care s-a ocupat de toată această lucrare mârșavă a fost Dimitrie Racoviță, care prin intermediul fratelui său, Mihail⁷, care se afla la Constantinopol, a făcut ca toată așa zisa corespondență conspirativă și petițiile boierilor pământeni să ajungă la divan.

6. Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 198.

7. Mihai Racoviță fusese domn al Moldovei (1703-1705; 1707-1709), dar mazilit de turci, în toamna anului 1709, a fost închis Yedikule. El a promis marelui vizir să aducă dovezi că Brâncoveanu este *hain față de Poartă*. Așa a intrat în legătură cu Cantacuzinii și a complotat la răsturnarea voievodului muntean. A se vedea mai pe larg la † Nestor, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, *Sfinți români și apărători al legii strămoșești*, Ed. I.B.M.B.O.R. București, 1987, p. 620-628.

Și Kogălniceanu, după ce prezintă toate aceste urzeli, face o trecere în revistă a acuzațiilor aduse de boieri domnitorului, pe care le rezumă în zece capete de acuzare, după cum urmează:

„Brâncoveanu a fost și este încă în corespondență cu împăratul Germaniei, țarul Rusiei, regele Poloniei și al republicii Venetia; el dezvăluie secretele Porții acestor principii.

Brâncoveanu, ca recompensă pentru fidelitatea serviciilor sale, a primit de la împăratul Leopold I, titlul de prinț al Sf. Imperiu.

Brâncoveanu a primit de la țarul Rusiei, Marea Cruce a Ordinului „Sf. Andrei“.

Brâncoveanu împovărează țara pentru a strânge bogății pe care le plasează în băncile vieneze și venețiene.

Brâncoveanu, sub pretextul sănătății și schimbării aerului, petrece șase la șapte luni din an la Târgoviște, pentru a fi mai aproape la a se salva în Transilvania, în caz de pericol. Această schimbare de reședință este foarte dezavantajoasă comerțului la București.

Brâncoveanu posedă bogății și palate în Transilvania.

El are agenți la Viena și la Venetia.

Dezertarea lui Toma Cantacuzino a fost urmare a sfatului său.

Brâncoveanu a fabricat la Viena pahare de argint, de care nu se găsesc nici la curtea sultanului.

Brâncoveanu a bătut monede de aur cu efigia și armele sale și de valoarea a doi, trei și zece ducăți⁸.

Este ușor de înțeles cât de mult a stimulat cupiditatea administrației otomane aceste zvonuri, care se doreau a fi informații sigure, cu atât mai mult cu cât Brâncoveanu, de nenumărate ori, le împărțise daruri peste daruri, ceea ce-i atrăsese, din partea turcilor și supranumele de *Altın Beg – Prințul aurului*. În același timp, faptul că el de fiecare dată fusese mai darnic, i-a făcut pe turci să creadă ca are o mină de aur sau un izvor nesecat de arginți. Și Brâncoveanu era conștient de toate acestea. Ar fi avut timpul și posibilitatea să se retragă în Apus, unde într-adevăr avea depuse sume importante de bani. Cronicarul consemnează că „dragostea de țară, a fost suprema putere ce l-a reținut”⁹. Din toate

---

8. Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 199.

9. *Ibidem*.

părțile îi veneau semnale de alarmă. Poate cel mai direct semnal era al fostului său medic, grecul Antonius Corea (Anton Corai) din Constantinopol, care trimitea veste la București, printr-un alt grec, prieten al Brâncoveanului, că la Poartă se hotărâse uciderea sa. Și Kogălniceanu redă acest pasaj, după care surprinde reacția domnitorului în următoarele cuvinte ale cronicarului: *„Domnitorul a făcut cunoscut conținutul acestei scrisori boierilor săi, pe care-i credea prietenii săi; aceștia au început să râdă, spunând că grecul nu au a scris această scrisoare decât pentru a primi din partea Voievodului un plocon pentru sărbătorile de Paști care se apropiau. Voievodul aruncând scrisoarea, zicând: **la cel rău, corb al relei prevestiri. Dacă el nu cunoaște un alt mijloc de a obține argint de la mine, nu-i voi trimite nici o para! O a doua scrisoare a aceluiași grec a fost în același mod aruncată. Domnitorul rămânea surd chiar la rugămințile familiei sale, care-l implora să se retragă cel puțin la Târgoviște, pentru a fi mai aproape de Transilvania; erau cuvinte aruncate în vânt**”¹⁰*. Liniștea sau lipsa de reacție a domnitorului era izvorâtă, întâi, din mult prea marea sa încredere în oameni și, în special, în cei din jurul său, apoi din faptul că, întotdeauna, și i-a făcut datori pe slujbașii Sublimei Porți, prin copleșitoarele daruri. De altfel, *„el avea o fire atât de blândă încât nu credea niciodată că ar fi trădat”¹¹*. Așa ne putem explica și cererea, pe care el o adresa Porții, de a-i permite să-și căsătorească pe cel de al treilea fiu, Radu, cu fiica lui Antioh Cantemir, fostul domnitor al Moldovei, fără să poată descifra, în răceala răspunsului, furtuna care se apropia. Cronicarul consemnează, *„furtuna creștea, văzând cu ochii și Brâncoveanu era orb!”¹²*. Un alt eveniment dureros s-a produs în familia domnitorului, la jumătatea Postului Mare: trecerea la cele veșnice a fiicei celei mari Stanca, care *„a avut rele presimțiri asupra morții tatălui său, care din nefericire se vor adevăra prea curând!”¹³*.

Săptămâna Patimilor din anul 1714 avea să se prelungească pentru familia domnitorului Brâncoveanu până la 15 august. Cronicarul

10. *Ibidem*, p. 200

11. Anton Maria Del Chiaro, *Descrierea Țării Românești*, în „Călători străini despre Țările Române”, vol. VIII, București, 1983, p. 388.

12. *Ibidem*, p. 201.

13. *Ibidem*.

ne mărturisește că marele vizir¹⁴ a ales Săptămâna Patimilor pentru lovitura de stat, fiindcă atenția valahilor este absorbită de lungile ceremonii ale bisericii grecești. 23 martie (stil vechi) 1714, o zi de marți, capigi-bașa Mustafa aga, a sosit aproape de București, în timp ce un imbrohor sau scutier al sultanului se oprea la Giurgiu pentru a aduna trupe, în caz că valahii ar fi încercat să apere pe domnul lor. Voievodul s-a bucurat mult de sosirea capigi-bașei, care era vechi prieten al său; îi invită să rămână la el încă din acea seară. Mustafa a refuzat spunând că este foarte obosit; dar că a doua zi îi va face o mică vizită, după care va pleca imediat, fiind însărcinat cu treburi foarte urgente pentru Hotin. Capigi-bașa după ce s-a consultat cu Cantacuzinii, s-a întors a doua zi la palatul domnesc, cu 12 ciohodari sau servitori, echipați în secret cu pumnale și pistolete. Brâncoveanu îl primi cu mare demonstrație de bucurie în sala tronului; după ceremoniile îndătinate se prezentă lui Mustafa un fotoliu; acesta l-a refuzat, spunând că nu era timp să se așeze, că era foarte îndurerat să-i aducă lui Brâncoveanu, vechiul său prieten, o veste rea, dar că jurând credință sultanului, trebuie să îndeplinească ordinele sale și Brâncoveanu trebuie să se supună căilor destinului. La aceste cuvinte a tras din sân o batistă neagră și aruncând-o pe umărul prințului, strigă **Mazilit – depus**. La această veste neașteptată Voievodul a dat să cadă; a dorit să se sprijine de tronul său; Capigi-bașa i-a dat un scaun obișnuit, spunându-i că tronul nu era pentru el. Când Brâncoveanu și-a revenit, s-a înfuriat împotriva sultanului și a guvernului turc care erau atât de nerecunoscători față de el, după marile servicii pe care le adusese Porții. Capigi-bașa a plasat o gardă aproape de el, s-a întors în sala de consiliu unde era adunat un mare număr de boieri, aici a citit fermanul imperial ce conținea depunerea lui Brâncoveanu, pe care-l declara trădător – hain și poruncea ca să fie condus cu familia sa la Constantinopol în cel mai scurt timp. Capigi-bașa nu era totuși fără de teamă: avea, este adevărat, patru sute de soldați turci care sosiseră de la Giurgiu în fața Bucureștiului:

14. Gin Ali Pașa, de curând avansat în funcție, era, după caracterizarea lui Nicolae Iorga, „un nebun care credea că poate reface prestigiul imperiului otoman prin vărsare de sânge”, cf. Nicolae Iorga, *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața și domnia lui*, București, 1914, p. 11.

dar ce ar fi putut face patru sute de oameni, dacă locuitorii capitalei ar fi luat armele? De aceea el i-a forțat pe cei mai bogați boieri să-și pună propria lor viață gaj și averea lor, într-un înscris ce conținea semnăturile lor și stemele (blazoanele) lor, că domnitorul nu va fugi și obliga corpul comercianților, printr-o cauțiune destul de severă, să răspundă cu bunăvoință. În caz de opoziție el amenința că Valahia va fi devastată de 12.000 de turci. Mustafa a pus în siguranță tezaurul național (vistieria), camera personală a domnitorului și celelalte bunuri. Locuitorii Bucureștiului înfricoșați, spune Wilkinson, au rămas spectatori liniștiți la toate aceste acte de violență și nu au făcut nici un efort pentru a-l elibera pe domnitor¹⁵.

După prezentarea acestor evenimente, Kogălniceanu face o lungă reflecție, în care arată că un asemenea spectacol nu ar fi fost posibil dacă ar fi existat o conștiință de neam, dacă ar fi existat o demnitate națională, dacă cei 60.000 de locuitori ai Bucureștiului și-ar fi cunoscut istoria și ar fi fost capabili să și-o apere. El se întreabă retoric: *„Unde erau valahii care sub Vlad Voievod (Țepeș) nu se temeau să atace cu doar șapte mii de cavaleri, o armată de două sute cincizeci de mii de dușmani?”¹⁶.*

Evenimentele de miercuri și joi sunt prezentate pe larg, de unde reținem, pe de o parte, intrigile Cantacuzinilor pe lângă capigi-bașa, ca unul din familia lor să preia coroana, pe de altă parte, simulacru alegerii noului domn. Spunem simulacru, deoarece trimisul sultanului s-a făcut a cerceta pe cei mai reprezentativi boieri ai țării, care i s-au părut nedemni de a ocupa tronul și cererea lui de a aduce și pe alții. Așa i-a fost prezentat spătarul Ștefan Cantacuzino, fiul stolnicului Constantin, care era de fapt ministrul de externe al Brâncoveanului. Pe acesta Mustafa l-a declarat domn și i-a dat propriul caftan, deoarece mantia voievozilor valahi era sigilată cu celelalte lucruri ale coroanei. Dar faptul că a fost un simulacru este întărit de gestul lui Ștefan, care a dat să refuze, deoarece *„nu era demn de tron și de bunăvoința sultanului”¹⁷*, la care Mustafa i-a cerut să se stăpânească și să se supună. A urmat ce-

15. Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 201-203.

16. *Ibidem*, p. 203.

17. *Ibidem*, p. 204.

remonia de încoronare, boierii i-au sărutat mâna, iar Ștefan, acoperit cu o cuca ornată cu pene de struț și o egretă de diamante, a venit în camera prințului depus care l-a primit cu o bonetă pe cat. Gestului de impostură, făcut de proaspăt încoronatul domn, care-și etala mândria pentru soarta unchiului său, i s-a răspuns cu o pilduitoare atitudine. Cronicarul surprinde această atitudine a Brâncoveanuului spunând că „în nenorocirea sa se arată mai mare decât în zilele sale de prosperitate și că ar fi putut să se salveze dacă nu ar fi fost sigur că fuga sa ar fi fost semnalul distrugerii țării sale”¹⁸, după care arată că „i-a răspuns pe un ton plăcut și aristocratic, că era mult mai bine că alegerea a căzut pe nepotul său decât pe un altul”¹⁹.

Cronicarul nu ne face alte precizări legate de starea Brâncoveanuului, ci doar arată graba ce o manifesta Mustafa pentru a-l duce mai repede, pe domnitorul depus, la Constantinopol, de teamă să nu-i vină ajutoare din Transilvania. Deși se cunoșteau demult, deși fuseseră prieteni, în fața rugăminții lui Brâncoveanu de a fi lăsat să petreacă Paștele în București, Mustafa a ordonat plecarea chiar în vinerea Paștilor. Este emoționantă despărțirea celor doi domni, unchi și nepot în același timp: Brâncoveanu depus, Ștefan Cantacuzino proaspăt instalat. Conducându-l pe Brâncoveanu până la caleașcă, Ștefan a auzit la despărțire următoarele cuvinte: „*Nepotul meu, Cantacuzen, dacă necazul meu vine de la Dumnezeu, ca pedeapsă a păcatelor mele, fie voia Domnului; dar dacă vine de la dușmanii mei, care doresc căderea mea, cerul să-i ierte, dar să fie atenți față de mâna răzbnătoare a lui Dumnezeu!*”²⁰.

După o călătorie epuizantă de trei săptămâni nefericita familie a Brâncoveanuului a ajuns la Constantinopol și a fost închisă în închisoarea de stat a Celor Șapte Turnuri – Yedikule: „*Domnitorul a fost aruncat într-o carceră fără lumină; fii, ginerii și domnițele au fost plasați în celule mai luminoase. Toate bunurile le-au fost confiscate; nu li s-au lăsat decât hainele de pe ei*”²¹.

18. *Ibidem.*

19. *Ibidem.*

20. *Ibidem.*

21. *Ibidem*, p. 205.

Este interesant faptul că sunt inventariate și bunurile pe care turcii i le-au confiscat domnitorului la București, însumând „*trei milioane de ecus*”, despre care cronicarul face precizarea că s-au adunat *timp de secole de la atâția domnitori*. Banii, destul de mulți, au fost împărțiți între noul domn și împuternicitul sultanului, iar aurul, pietrele prețioase, bijuteriile, serviciile de masă, obiectele de podoabă etc., au fost trimise în vistieria sultanului și a marelui vizir la Constantinopol. Cronicarul mărturisește că stăpânul Imperiului Otoman a fost impresionat la vederea atâtor bogății și spera să obțină și mai multe, prin torturarea lui Brâncoveanu și a fiului său mai mare. Timp de aproape șase luni Brâncovenii au fost torturați pentru a declara toate averile, moșiile și conturile pe care le mai aveau, față de cele ce fuseseră inventariate și confiscate până atunci. Fel și fel de torturi, de promisiuni, de înscenări au fost tot atâtea eforturi ale turcilor de a-l despuia pe Brâncoveanu de ultimul ban. Nemulțumiți de cât mai dobândise, în toată această perioadă, au avut o ultimă tentativă de a mai scoate ceva. Eliberarea tuturor cu două condiții: să se lepede de creștinism și să se convertească la mahomedanism și să plătească 20.000 de pungi de galbeni. Brâncoveanu a rămas neclintit, demn și credincios neamului și credinței în care s-a născut, crescut și trăit 60 de ani. La toate acestea Kogălniceanu, urmând cronologia evenimentelor după cronicar, comentează, printre altele: *„După încă cinci zile de tortură continuă, cum aceste cruzimi nu au avut nici un efect, sultanul exasperat de încăpățânarea lui Constantin II și a fiilor săi, a poruncit să fie executați în prezența sa. La 15 august 1714, prizonierii au fost conduși într-o piață sub ferestrele seraiului, situată în apropierea mării și numită Iali Kioşk (Pavilionul Mării); li s-a citit o lungă listă de acuzații, mai ales trădarea lui Brâncoveanu în războiul cu Rusia și expresiile injurioase pe care le-a adresat împotriva sultanului, când a fost depus. Ultimele momente ale nefericitului domn au fost frumoase; a arătat aceeași fermitate, același curaj și aceeași noblețe, precum 79 de ani mai târziu avea să arate regele martir, nefericitul Ludovic al XVI-lea. S-au dat toate pedepsele posibile pentru a-l face pe Brâncoveanu să îmbrățișeze religia mahomedană; totul a fost în van. Prin rugăciuni pline de fervoare, a încurajat pe fii săi să rămână credincioși credinței strămoșilor lor: **Fii mei, le zice el, aveți curaj; am pierdut tot***

ce am avut în această lume; să salvăm cel puțin sufletele noastre și să spălăm păcatele în propriul nostru sânge²². La auzul acestor vorbe, sultanul a dat ordinul de execuție. Este interesant de remarcat faptul că, ordinea execuției este indicată altfel aici, față de letopisețele mai noi. Astfel, după Kogălniceanu, mai întâi a fost executat Ianache Văcărescu, ginerele domnitorului, care fusese ministru de finanțe, apoi fiul cel mic, Matei. Au urmat cel de al treilea născut, Radu, al doilea născut, Ștefan și apoi cel mai mare, Constantin. La urma tuturor a fost decapita și domnitorul²³. După *Cronica Paralelă*, execuția este prezentată astfel: „...întâi au tăiat pe toate beizadelele acelia, înaintea ochilor lui, începând de la cel mai mare și pe rând până la cel mai mic, apoi au tăiat și pe Ianache Văcărescu, vel paharnic și pe urma tuturor au tăiat și pe bătrânul Basarabă Vodă”²⁴. În plus, Kogălniceanu mai dă un amănunt, legat de ultimele clipe ale Brâncoveanului. Astfel, după ce au fost decapitați feciorii și ginerele, nefericitul voievod, „*redevenind stăpân pe sine, s-a întors către sultanul care privea printr-o ferastră și strigă cu voce ridicată: astfel va fi soarta tuturor celor care s-au născut în condiția nefericită de a fi obligați să slujească unui tiran! După aceste cuvinte, pronunțate pe un ton ferm și nobil, își ridică ochii spre cer și s-a lăsat decapitat*”²⁵.

Ceea ce a urmat este redat de Kogălniceanu cu mici comentarii și cunoscut îndeobște: capetele plantate în sulite și plimbate pe străzile Constantinopolului, în timp ce crainicii strigau: „*Așa va fi sfârșitul trădătorilor*”, iar trupurile cinstitorilor de credință și neam au fost aruncate în mare, dar au fost recuperate de creștini evlavioși și îngropate într-o mănăstire din mica insulă Halki, din Propontida. Nefericita doamnă Maria și restul familiei au fost exilați la Cutaya în Asia Mică, la instigarea lui Ștefan Cantacuzino, care a plătit marelui vizir Ali Pașa 40.000 reali²⁶. Exilul nefericiților urmași ai martirilor Brâncoveni s-a încheiat odată cu moartea marelui vizir, pe câmpul de luptă, în con-

22. *Ibidem*, p. 206.

23. *Ibidem*.

24. Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, Ed. Miner-va, București, 1994, p. 297.

25. Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 206-207.

26. Monedă de argint.

fruntarea de la Peterwaradin, din 5 august 1716, când armata otomană a fost zdrobită de austriecii conduși de prințul Eugeniu.

Astfel s-a sfârșit călătoria pământească a voievodului martir, a fiilor săi și a sfetnicului de suflet, dar, deschizându-se porțile veșniciei, ei vor trăi în veci. Cronicarii au surprins și redat evenimente și fapte, martorii oculari au consemnat atrocitatea, noi suntem invitați să-i cinstim, urmându-le exemplu și continuându-le opera, atât în planul culturii, cât și al trăirii autentic creștine.